

سازندگان جبهه ان ایرانی-اسلامی

... شهزاد بشیر ...

فضل الله شترآبادی

و جبرئیل

مجتبی نماینده نیاسر

Bashir, Shahzad	سرشناسه	: بشیر، شهزاد، ۱۹۶۸
عنوان و نام پدیدآور	: فضل الله استرآبادی و حروف	: هزا بشیر؛ ترجمه مجتبی نماینده نیاسر.
مشخصات نشر	: تهران: نامک، ۱۳۹۶	
مشخصات ظاهری	: ۱۳۸ ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م	
فروست	: مجموعه سازندگان جهان ایرانی - اسلام	: ۷
شابک	: 978-600-6721-60-6	
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا.	
یادداشت	: عنوان اصلی: Fa. Alla. Astarabadi and the Hurufis, ©2005.	
موضوع	: حروفیه - تاریخ و عقاید.	
موضوع	: فضل الله حروفی، ۷۴۰-۹۷۹۶ق.	
موضوع	: حروفیه - سرگذشتنامه.	
موضوع	: Hurufis - Biography	
موضوع	: اسلام - فرقه‌ها.	
شناسه افزوده	: نماینده نیاسر، مجتبی، ۱۳۶۱-	
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ب ۵ ۴ ف / ۹۴ / ۲۹۰ BP	
رده بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۸۷۵	
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۶۰۹۰۰۱	

این کتاب ترجمه‌ای است از
Fazlallah Astarabadi and
the Hurufis
Shahzad Bashir
Oneworld Publications, ©2005.

نامک در زبان پهلوی، به معنای کتاب و نامه است.
تلفن: ۶۶۴۱۷۶۳۶

مجموعه سازندگان جهان ایرانی - اسان - ۷
دبیر مجموعه: مرتضی هاشمی پور

فضل الله استرابادی و حروفیه

نویسنده: شهزاد بشیر
ترجمه: مجتبی نماینده نیاسر

حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هُما (امید سیدکاظمی)

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۲۱-۶۰-۶
ISBN: 978-600-6721-60-6

همه حقوق برای این اثر محفوظ است
تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً به هر صورت
(چاپ، فتوکپی، الکترونیک، صوتی)
بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد
دفتر فروش: ۶-۰۵-۶۶۴۷۷۴۰۵، داخلی ۱

یادداشت دبیر مجموعه

هدف از مجموعه سازندگان جهان ایرانی - اسلامی آشنا ساختن افراد غیر متخصص و علاقمندان به پژوهش‌های مستند و دقیق درباره تاریخ و تمدن ایران و اسلام است.

مجموعه حاضر در اصل برگرفته از مجموعه سازندگان جهان اسلام به سرپرستی استاد فقید خانم پاتریشیا کومنس است. بعد از درگذشت ایشان خانم زابینه اشمیتکه و خالد الرهیب سرپرستی مجموعه را برعهده گرفتند. ما شخصیت‌های مرتبط با فرهنگ ایرانی را انتخاب کردیم و دست به کار رجمه شدیم. ممکن است اثری در این مجموعه به فردی غیر ایرانی اختصاص داده شده باشد، ولی آن فرد به دلایل مختلف در وجوه گوناگون در تاریخ و فرهنگ ایران - بربروده است. لذا بی‌هیچ جانبداری و تعصب و تنها با تأکید بر عوامل تاریخی - فرهنگی در روش تحقیق مجموعه آثار منتشر شده را انتخاب کرده‌ایم. درست است که در این مجموعه به دست متخصص و صاحب‌نظر در هر موضوع فراهم آمده است ولی همان‌طور که ملاحظه خواهید کرد - علاوه بر پژوهشگران، علاقه‌مندان و غیرمتخصصان هم از آن بهره‌مند می‌شوند. روش درست و کاویدن منابع و اسناد از جمله ویژگی‌های کتاب‌های مجموعه سازندگان جهان ایرانی - اسلامی است. بر خوانندگان هشیار پوشیده نیست که با شناخت و درک درست از گذشته و با آگاهی و تأمل در روزگار امروزمی توان آفاق‌های درخشانی را پیش روی ترسیم کرد. امید است مجموعه حاضر

هم اطلاعات و دانش خوانندگان علاقه‌مند را بیفزاید و هم دانشجویان را درسی در روش تحقیق باشد، و همچنین صاحب‌نظران را با آثار جدید پژوهشگران غیرایرانی هرچه بیشتر آشنا سازد.

مرتضی هاشمی پور

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۱	دیاچه
۱۵	(۱) آغاز زندگی
۱۶	تولد و کودکی
۱۹	سرگشتگی دینی
۲۱	رؤیاهای خوارزم
۲۴	سبزوار
۲۷	فضل الله در اندیشه قدرت
۳۱	(۲) روشن بینی
۳۱	اشراق
۳۳	ازدواج
۳۴	تعبیر خواب در تبریز
۳۷	اشراق و روشن بینی
۳۹	رسالت
۴۱	بلندپروازی های سیاسی
۴۵	(۳) مرگ

- ۴۶ تیمور لنگ
- ۴۹ دستگیری
- ۵۰ آخرین خواسته‌ها و وصیت‌نامه
- ۵۳ اعدام
- ۵۵ (۴) م‌م هستی و انسان
- ۵۷ عالم کبیر
- ۶۰ عالم دین
- ۶۴ زهرا کبری
- ۶۹ (۵) آخرالزمان، زبان و دستگیری
- ۷۲ زبان‌شناسی دینی
- ۷۴ علم حروف
- ۷۶ از عربی به فارسی
- ۷۹ بررسی حروف
- ۸۰ حروف و واقعیت مادی
- ۸۲ حروف مقطعه و ویژگی‌های نو
- ۸۵ مبارزات آخرالزمانی
- ۸۹ (۶) زیارتگاه و جانشینان
- ۹۰ زیارتگاه
- ۹۳ شکاف و دودستگی در حروفیه
- ۹۶ رستاخیز
- ۹۹ مریدان خاص
- ۱۰۳ سوء قصد به شاهرخ میرزا
- ۱۰۶ شورش در اصفهان و تبریز

۱۰۷..... تلاش برای تغییر کیش سلطان محمد فاتح عثمانی

۱۰۹..... خلاصه

۱۱۱..... (۷) میراث حروفیه

۱۱۲..... ایران

۱۱۶..... هندوستان

۱۱۶..... اپراتوری عثمانی

۱۲۳..... تفاسیر مدرن

۱۲۴..... قره‌آب، اژدرهان پاموک

۱۲۹..... ضمیمه: ادبیات حرفی

۱۳۳..... برای مطالعه بیشتر

۱۳۵..... نمایه

www.ketab.ir

دیباچه

فضل الله اسرار باطن در توفی ۷۹۶ق/ ۱۳۹۴م. یکی از اولیای صوفی جهان اسلام بود، با این اعتقاد که چهار برهه پایان است و او نیز به عنوان واپسین فرستاده الهی برگزیده شده است. نفس مادی بود که خداوند بی هیچ واسطه‌ای بر او وحی می‌فرستد، با این ادعا او هم‌رأی پیروانی چون موسی، عیسی و محمد ﷺ قرار می‌گرفت. این وحی از راه رؤیاهای شگفت‌انگیز نازل می‌شد، و این ارتباط و حیاتی از او چهره‌ی یگانه مُعَبَّرِ خواب و عارف برزخ همۀ انسان‌ها و حیوان‌ها در آن عصر را به تصویر می‌کشید. پیروانش او را استاد مسلم تمام فنون تفسیری می‌دانستند و با توجه به این مسأله، شیخ خود را حلول خدا در جسم مادی می‌دیدند.

در بافت اسلامی، حلول باوری عقیده‌ای افراطی تلقی می‌شود، از این رو خوانندگان این کتاب که با اسلام نیز آشنایی دارند، ممکن است اتصال فیضان ریاکارانش را مسلمان ندانند. این دیدگاه درباره‌ی فضل الله و حروفیه باید مورد بازنگری قرار گیرد. در آثار فضل الله می‌بینیم که او خود را مسلمان می‌دانسته است، اما ناگفته نماند که مسئولیت خطیر به کمال رساندن رسالت پیامبر اسلام از راه تفسیر قطعی قرآن و متون مقدس پیشین را بر خود فرض کرده است. طبیعتاً مسلمانانی که این ادعاها را نپذیرفتند، او را فردی بدعت‌گذار تلقی می‌کردند، اما از منظر تاریخی شرح حال فضل الله نماد تنوع درونی اسلام است. دیدگاه‌های افراطی منتسب به فضل الله، پیش از او نیز در عرفان اسلامی سابقه داشته است. او اصول پیچیده‌ی نوینی را ارائه کرد

که براساس آن خدا می‌توانست در عالم ماده تجلی نماید. این مبانی گروه نسبتاً زیادی را متقاعد کرد که دیدگاه‌های فضل‌نماینده اسلام ناب است. دیدگاه‌های او را باید به عنوان نسخه عملی برای مسلمانان اواخر سده‌های میانی دانست. سه فصل نخستین این کتاب به زندگی فضل‌الله و دو بخش دیگر به ابعاد فکری او می‌پردازد.

فصل چهارم با عنوان «کیهان‌شناسی و انسان» دیدگاه‌های فضل درباره خلقت عالم، تاریخ اساطیری آن و جایگاه انسان در این عالم است. جسم انسان جایگاه خاصی در نظر فکری فضل‌الله داشت، زیرا او معتقد بود جسم انسان تصویر عینی خداوند است که آمیزه‌ای از عناصر بشری در هم آمیخته است. فضل‌الله به توانایی‌های روانی انسان به زبان گفتاری و چه نوشتاری، توجه ویژه‌ای داشت. تأکید بر این مسأله باعث شد هواداران او به حروفیه شهرت پیدا کنند، حروفیه به «letterists» ترجمه می‌شود. با گروهی اشاره می‌کند که فکر و ذکرشان تأمل بر حروف است. فصل پنجم به دیدگاه‌های فضل درباره آخرالزمان و تلاش حروفیه برای نجات در جهانی است که هر لحظه بر به پایان است. کوشش‌های نجات‌خواهانه آنان در این عصر زمینه‌ساز گسترش حروفیه و همچنین آثار و تألیفات آنها در بخش‌های گوناگون عالم پارسی‌زبان شد. حکایت حروفیه پس از مرگ فضل در بخش ششم بررسی می‌شود، مریدان شیخ در این زمان تلاش کردند برای مراد خود زیارتگاهی بنا کرده و مرگش را توجیه کنند. بخش پایانی به ریشه‌شناسی اعتقادات فضل پس از دوره مریدان اولیه او اختصاص دارد.

اگرچه این کتاب برای عموم نگاشته شده است، با این حال و به جامع‌ترین اثر علمی درباره فضل‌الله استرآبادی و جنبش اوست. مؤسسه تحقیقاتی امریکن ترکیه در راستای پژوهش علوم انسانی منابع تحقیقی این پروژه‌ها، از جمله برخی نسخ خطی را فراهم کرده است. از پاتریشیا کرون^۱، ویراستار این کتاب، حامد الگار^۲، عباس امانت^۳، کاترین بابایان^۴، جرارد باورینگ^۵، کای ابل کرنل فلاشر^۶، عدنان

1. Patrica Crone
2. Hamid Algar
3. Abbas Amanat
4. Kathryn Babayan
5. Gerhard Bowering
6. Kay Ebel Cornell Fleischer

حسین^۱، احمد کارا مصطفی^۲، و امین لیلیک^۳ که در فرایند این تحقیق مشوق و یاری رسان من بوده‌اند، کمال تشکر را دارم. از اعضای پروژه «صوفیه و جامعه»، دین دیوایز، جمال الیاس، کشور رضوی و سارا والیر که زمینه‌ساز طرح مباحث گوناگون بودند سپاس گزارم. از نانسو و ذکریا به خاطر صبوری و عشق ورزیشان نهایت سپاس و قدردانی را دارم.

www.ketab.ir